

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.98

Розрив в економічному розвитку країн ЄС як фактор дестабілізації розвитку регіону

Бондарчук В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки
Житомирського державного технологічного університету

Статтю присвячено актуальним питанням розриву в рівнях економічного розвитку країн Європейського Союзу. Досліджено причини та сучасний стан нерівномірного розвитку країн – членів ЄС та визначено проблеми, що зумовлює ця ситуація. Окреслено проблемні аспекти, що дестабілізують рівномірний розвиток регіону. Визначено найбільш актуальні проблеми, що потребують негайного вирішення для збереження економічної потужності ЄС як інтеграційного угруповання та одного з найбільших економічних центрів світу.

Ключові слова: Європейський Союз, криза, дестабілізація, економічний розвиток, європейський регіон.

Бондарчук В.В. РАЗРЫВ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ СТРАН ЕС КАК ФАКТОР ДЕСТАБИЛИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Статья посвящена актуальным вопросам разрыва в уровнях экономического развития стран Европейского Союза. Исследованы причины и современное состояние неравномерного развития стран – членов ЕС и определены проблемы, обусловленные этой ситуацией. Определены проблемные аспекты, дестабилизирующие равномерное развитие региона. Определены наиболее актуальные проблемы, требующие немедленного решения для сохранения экономической мощи ЕС как интеграционной группировки и одного из крупнейших экономических центров мира.

Ключевые слова: Европейский Союз, кризис, дестабилизация, экономическое развитие, европейский регион.

Bondarchuk V.V. A GAP IN ECONOMIC DEVELOPMENT OF EU COUNTRIES AS THE FACTOR OF DESTABILIZATION OF DEVELOPMENT OF THE REGION

Article is devoted to topical issues of a gap in levels of economic development of the countries of the European Union. The reasons and a current state of unsteady development of EU member states are researched and the problems caused by this situation are determined. The problem aspects destabilizing steady development of the region are determined. The most actual problems requiring the immediate solution for remain economic power of the EU as integration group and one of the largest economic centers of the world are determined.

Keywords: European Union, crisis, destabilization, economic development, European region.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Європейський Союз (далі – ЄС) на сьогодні знаходиться в досить скрутному становищі, що зумовлено складною економічною ситуацією багатьох країн – його членів. Наслідки фінансової кризи 2007–2008 рр. та рецесії 2011–2012 рр. відчужаються і сьогодні. Це проявляється у дефіциті платіжних балансів багатьох країн та зменшення ділової активності бізнесу. Така ситуація приводить до формування негативних тенденцій в розвитку регіону, що порушує стабільність та гармонійність його розвитку. Виникнення структурних дисбалансів є серйозною загрозою для успішного майбутнього економічної системи ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань дисбалансів світової економіки та регіонів країн світу займалися О. Бланчард [1], С. Классенс [2], Т. Щетилова [3], А. Бажан [4], Б. Хейфец [5]. Проте наукові доробки зазначених учених стосуються економіки світу в цілому або ж мають загально-теоретичний характер. Питання дисбалансів економік країн ЄС на сьогодні є новим і малодослідженим, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наявність нерівномірного розвитку країн ЄС є загрозою для подальшого існування його як інтеграцій-

ного угруповання, що зумовлює необхідність пошуку шляхів вирішення цієї проблеми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Встановити наслідки розриву в економічному розвитку країн ЄС на стабільність економічного розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейський Союз як регіональне інтеграційне угруповання переживає сьогодні низку економічних проблем. Поглибленню європейської боргової кризи сприяє глобалізація фінансових ринків, доступність кредитів, дефіцит торгових балансів багатьох країн, провал податкової та бюджетної політики, спрямованої на регулювання величини державних доходів і витрат. Економічна криза, охопивши більшість країн світу, негативно вплинула й на економіку Європейського Союзу, наслідки якої відчуваються й сьогодні.

Поглиблення європейської боргової кризи було зумовлене ще й тим, що економіки країн ЄС тісно пов'язані між собою. Крім структурних зрушень у сфері міжнародної торгівлі, відбулися зрушення у сфері фінансових відносин. Дефіцити платіжних балансів деяких країн привели до погіршення внутрішньої економічної ситуації, що зумовлювало необхідність зовнішньої економічної допомоги за рахунок державних бюджетів інших країн. Така ситуація привела до погіршення не лише тих країн, які отримували допомогу (незважаючи на макроекономічну допомогу, економічна ситуація в таких країнах, як Італія, Греція, Португалія, Іспанія продовжувала погіршуватись), послабилося становище і країн кредиторів – Німеччини, Франції. Саме під час рецесії 2011–2012 рр. проявилася одна з очевидних особливостей ЄС – значна взаємозалежність економік країн, які до нього входять. З одного боку, така залежність дає змогу досягти синергетичного ефекту під час економічного піднесення, а з іншого – вона діє негативно під час економічного спаду, оскільки впливає на всі країни без винятку.

Зменшення темпів зростання провідних економік ЄС веде за собою спад в економіках менш значущих країн. Зважаючи на те, що 19 країн із 28 використовують євро як офіційну валюту, зміна курсу євро (а точніше, його падіння більш ніж на 20% щодо долара протягом перших трьох місяців кризи) водночас впливає на всі ці країни, що доводиться враховувати ЄЦБ під час проведення грошово-кредитної політики [6].

Від застосування жорстких заходів економії, які нав'язує Єврокомісія, ЄЦБ і МВФ, еко-

номічна ситуація на європейській периферії лише погіршується. Згідно з Маастрихтським договором 1992 р., кожна країна, що входить до Євросоюзу, повинна відповідати таким економічним умовам [7]:

- дефіцит державного бюджету країни не може перевищувати 3% її ВВП;
- державний борг країни не може перевищувати 60% її ВВП;
- рівень інфляції в країні не може бути вище середнього рівня інфляції трьох найстабільніших країн ЄС більш ніж на 1,5%;
- відсоткова ставка за довгостроковими державними облігаціями не може бути вищою за середню ставку трьох країн ЄС, що мають найменший рівень інфляції, більш ніж на 2%.

Майже кожній країні ЄС вдається постійно утримувати ці фінансово-економічні показники у встановлених договором рамках. Для півдня Європи ці труднощі стали хронічними, подолати їх без іноземної допомоги стало неможливо, а масштаби їх наслідків вийшли далеко за національні межі, загрожуючи, на думку багатьох експертів [8], не лише розпадом ЄС, а й суттєво підірвати всю світову економіку.

Незважаючи на всі зусилля з боку керівних інституцій ЄС мінімізувати негативні наслідки нерівномірності економічного розвитку країн інтеграційного угруповання, розрив між ними продовжує збільшуватися.

Поділ ЄС набув чітко вираженого регіонального характеру. Якщо в південних країнах ЄС спостерігається бідність і безробіття, то в країнах північної частини регіону спостерігається хоч незначне, але економічне піднесення. У цьому, на думку експертів, головна причина різкого соціального розшарування регіонів. У країнах, що зазнали найбільших труднощів (Португалія, Італія, Ірландія, Іспанія, Греція), вищий рівень безробіття і нижчий рівень ВВП порівняно з іншими країнами ЄС.

Згідно з даними статистичної організації Європейської Комісії (далі – Евростат), у листопаді 2012 р. рівень безробіття в середньому по країнах єврозони піднявся до 11,8% – максимального показника з 1995 р., коли його почали фіксувати в ЄС [9]. Найнижчий рівень безробіття був зафіксований на півночі та в центрі Європи – в Австрії (4,5%), Люксембурзі (5,1%) і Німеччині (5,4%) [10].

Крім того, на півночі ЄС більш сприятливі умови для економічного зростання: вища якість інституцій, жорсткіше дотримання прав власності, кращі умови ведення бізнесу. Периферійні країни ЄС не мають змоги впоратися

з кризою як самостійно, так і в межах єдиної Європи. Вливання в банківську систему ЄС колосальних інвестицій (більше трильйона євро за рік) не вплинула на реальну економіку Євростат майже вся економіка єврозони перебуває в рецесії.

Економічні проблеми країн півдня зумовлені нерівномірністю розвитку національних економік, що особливо гостро проявилось спочатку в Греції. Цьому сприяло членство Греції в ЄС, а потім і в євразоні. Наприклад, ще кілька років тому Греції давали в борг майже під такі самі відсотки, що й Німеччині – найнадійнішому позичальнику Європи. Різниця у відсоткових ставках по державних облігаціях цих двох країн становила 0,54%. Складалося враження, що грецькі, португальські або іспанські бонди такі ж надійні, як і німецькі. Ця ілюзія привела до падіння вартості кредитів у всіх країнах – членів ЄС.

На жаль, розташовані на периферії цієї зони держави не використовували низькі кредитні ставки для підвищення своєї конкурентоспроможності. Світова економічна криза знищила всі ілюзії і цей розрив зріс до 2,36 пункти вже до кінця 2009 р., а всього за один місяць 2010 р. ставка за дворічними грецькими облігаціями зросла з 4,6 до 23% річних. Надійність Греції як позичальника різко впала [9].

Такі самі проблеми виникли й в Ірландії, Італії, Іспанії, Португалії. Станом на вересень 2010 р. 25% усіх кредитів, наданих Європейським центральним банком (ЄЦБ), припадало на ірландські банки. Ці дешеві кредити ЄЦБ становили 78% ірландського ВВП (для Греції цей показник становив 40%, а для Португалії – 29%) [9]. Зазначеним країнам стало важче залучати кошти, оскільки довіра кредиторів до них знизилась, позикові кошти ставали для них ще дорожчими. Рейтинги їх надійності як позичальників різко знизилися, що привело до подальшого зростання державного боргу. За підсумками 2012 р. державний борг Греції становив 150,3% її ВВП, Італії – 126,1%, Ірландії – 111,5%, Португалії – 117,5%, Іспанії – 76% [9].

Якби країни євразони повністю зберігали свій суверенітет, то ситуацію могла б врятувати девальвація національних валют країн, що зазнали економічних труднощів. Італія в 2009 р. повинна була б девальвувати свою валюту на 40%, Греція і Португалія – на 30–40%, а Іспанія – на 30%. Це підвищило б конкурентоспроможність національного виробництва шляхом зменшення ціни їх продукції на світо-

вому ринку і зробило б ці країни більш привабливими для іноземних інвесторів. Зважаючи на те, що національної валюти в країнах євразони більше немає, цей шлях для них закритий. Неможлива і додаткова емісія (яка вирішила б, хоча б ціною зростання інфляції, проблему внутрішнього боргу), оскільки її в ЄС контролює ЄЦБ.

З іншого боку, відмова від євро стане піком економічної кризи. Можливий вихід Греції із ЄС дуже швидко приведе до зростання її заборгованості та посилення економічної кризи. Не можна дати гарантій того, що окрема країна не покине євразону, однак це не буде вирішення наявних проблем, а зумовить посилення кризи.

Структура і правила функціонування ЄС такі, що це інтеграційне угруповання фактично являє собою єдину державу, тоді як формальний суверенітет його окремих членів на практиці суттєво обмежується, особливо в економічній сфері. При цьому для країн – членів ЄС логічним є очікування економічної допомоги з боку інших членів Союзу або його центральних структур. Однак, згідно з Лісабонським договором, жодна із цих країн не несе відповідальності за погашення боргів іншої держави. Договір про створення ЄС забороняє викупувати борги окремих країн, а також жодна з держав не має права безпосередньо кредитувати уряди держав – учасниць Союзу і ЄЦБ.

Закликавши уряди проблемних країн до скорочення витрат і до бюджетної дисципліни, ЄЦБ надав в грудні 2011 р. європейським банкам трирічні кредити на 489 млрд євро, а в лютому 2012 р. – ще на 530 млрд євро, розраховуючи на те, що банки витратять кредити на викуп урядових облігацій.

У жовтні 2012 р. МВФ дійшов висновку, що економія державних витрат, на дотримання якої фонд досі категорично наполягав, негативно впливає на національні економіки. До того часу вважалося, що економія 1 дол. США ВВП тягне за собою зниження ВВП на 0,5 дол. США, а з'ясувалося – на 1,7 дол. США. Тому МВФ закликав не поспішати зі скороченням витрат.

Висновки з цього дослідження. Криза показала необхідність змін прийнятих правил функціонування єдиної Європи, коли монетарна політика Союзу передана на наднаціональний рівень, але не існує ні механізмів, ні наднаціональних органів, що перешкоджають перевищенню витрат над доходами в окремих країнах ЄС. Ці зміни означали б подальшу

передачу національних повноважень на над-національний рівень, а отже, більше обмеження суверенітету окремих країн ЄС.

У цілому, розглядаючи економічну систему ЄС з позиції дисбалансів національних економік, необхідно звернути увагу на складність регулювання економічних процесів цієї

системи. Зрозуміло, що наявна структура ЄС має бути видозмінена, але проблема полягає в тому, що й досі не розроблений вектор таких змін. Наявність економічних проблем країн півдня буде негативно впливати на темпи зростання країн півночі, що рано чи пізно приведе до загострення проблем єдності ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Blanchard O. Global Imbalances: In Midstream? / O. Blanchard, G. Milesi-Ferretti // IMF. 2009. – December. – 31 p.
2. Claessens S. Rebalancing the Global Economy / S. Claessens, S. Evenett, B. Hoekman // A Primer for Policymaking Centre for Economic Policy Research. – 2010. – 204 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ebookey.org/Rebalancing-the-Global-Economy-A-Primer-for-Policymaking_738823.html.
3. Щетилова Т. Оценка глобальных дисбалансов в развитии макроэкономических систем / Т. Щетилова // Основы экономики, управления и права. – 2012. – № 6. – С. 106–111.
4. Глобальные дисбалансы и кризисные явления в мировой экономике / под ред. А. Бажана. – М. : Ин-т Европы РАН: Рус. сувенир, 2013. – Ч. I – 128 с.
5. Хейфец Б. Глобальные дисбалансы и реформа мировой валютно-финансовой системы / Б. Хейфец // Деньги и кредит. – 2012. – № 7. – С. 48–56.
6. Шевченко Н. Эффективность антикризисной политики ЕС / Н. Шевченко // Мировое и национальное хозяйство. – 2009. – № 3–4(10–11). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mirec.ru/old/index.php0/o3Foption=com_content&task=view&id=138.html.
7. Проблемы европейских стран группы PIGS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://memoid.ru/node/Problemy_evropejskih_stran_gruppy_PIGS.
8. Eurostat News release euro indicators. Unemployment statistics. – 2012. – Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/news/news-releases>.
9. Самофалова О. Новая экономическая пропасть / О. Самофалова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vz.ru/economy/2013/1/9/615103.html>.